

V. OCHRANA SIBIŘSKÉ ŽELEZNICE.

Samostatnou kapitolu v dějinách našeho pluku tvoří boje a těžké služby, vykonané v tajožném území (v tajgách, t. j. pralesích) sibiřské železnice mezi Krasnojarskem a Irkutskem z jara 1919.

Povstání zdejší, mající počátky již v listopadu a prosinci r. 1918, silněji propuklo v době, kdy náš pluk se stěhoval z Petropavlovka do Irkutsku.

O souvislosti zdejšího povstání s propagandou bolševickou není pochyby. Jejich proklamace posílané nám psány jsou tak naivně, že mimoděk připomínají ty různé sliby a výhrůžky, kterých jsme byli svědky minulého roku před Penzou. Píší na příklad: "Nepřekávejte našemu lidovému hnutí, nechte nás působiti, jak toho náš politický program vyžaduje, a my sami po dosažení cíle pomůžeme Vám znovu vystaviti dráhu a dopravit Vás do vlasti. Jestliže neuposlechnete, vrhneme se na Vás a ani jeden z Vás neuvidí svoji těžce zkoušenou vlast - a všichni zahynete v nehostinné Sibíři!"

Když agitace mýjela se s účinkem, používali povstalci k dosažení cíle ozbrojené síly. A zde jsme právě u té smutné skutečnosti, která je obžalobou bolševictví. K provedení svých plánů nezastavují se před žádným násilím; přepadávají vlaky, střelíjí po cestujících z lesních houštin, s ďábelskou radostí pozorují z lesa hrůzné katastrofy, připravované vytržením kolejí jedoucím vlakům. Při tom většina účastněných počítá na zisk, kynoucí z obírání mrtvých a raněných, a tak celé povstalecké hnutí přechází v železniční lupičství.

V bojích na sib. dráze uplatňovaly se tytéž principy, jako při loňských bojích s bolševiky. Rozhoduje jakost sil, a ne početnost! Nepřítel je obyčejně v několikanásobné přesile a proti němu často malá hrstka má těžkou službu. Prořídých řad 1. pluku využito bylo do posledního muže. Vážnost situace toho žádá, aby každý byl kdykoliv připraven na všechno možné. Jsou to zde povstalecké boje, loupežná přepadení a různé lstivé nástrahy, které s naší strany předpokládají neustálou pohotovost. Při pravidelné frontě je známo, odkud nepřítel může přijíti, ale v tajgách jest nepřítel všude, a protože se rychle pohybuje na lyžích jest jako by neviditelný a všudepřítomný. Proto služby zdejší tolik nervově vyčerpávají.

Naše vystoupení proti povstalcům jest přirozený následek principu sebezachování. Jen důvod, že ničí železnici, opravňuje nás k brannému vystoupení; bez železnice naše pluky v Sibíři jsou bezmocné, bezvýznamné, neboť překonávání ohromných vzdáleností za surových podmínek přírodních, hlavně v zimě, bez železnice je prostě nemyslitelné.

Proto velitel vojska nařizuje telegramem č. 01019 ze dne 9. února 1919 1. pluku ochraňovati železnou dráhu od Krasnojarska do Kanska; teprve později s rostoucím povstáním rozšířen rozkaz i na rayon tajšetský, východně od Kanska.

Již před tím svěřen našemu pluku také dozor nad uhelnými doly v Čeremchově, kde jsme s dělníky žili v dobrém souladu.

Rozložení pluku v polovici února na sibiřské dráze jest toto:

Na stanici Sorokino: 2. prapor a obrněný vlak "Orlík";
Na stanici Kljukvenaja: 3. prapor, 1. a 3. kulometná rota;
Na stanici Kamala: výzvědný oddíl a pluk. dělostřelectvo;
Na stanici Kansk: štáb pluku a 2. zásobovací vlak;
Na stanici Iljanskaja: 1. zásobovací vlak;
Na stanici Čeremchově: 2. kulometná rota;
(1. prapor a neřadová rota dospěly až do Irkutsku.)

Povstalci na úseku od Krasnojarska do Kanska, seskupili se do dvou rajonů: a) severně od dráhy, kde je centrum jejich v Tašejevě, 85 verst vzdáleném od dráhy. Bojů na této frontě, zvané také severní, se naše části nezúčastnily. Stály tam proti povstalcům oddíly sibiřské armády; - b) na jih od dráhy, odtud také název fronty jižní. Nepřítel projevoval nejvíce činnosti v okolí stanice Kamarčagy. Naše části střetly se s nepřítelem v několika šarvátkách, v nichž nepřítel, maje špatné zbraně a náboje ruční výroby, vždy rychle ustoupil. Stačilo s naší strany uvést v činnost kulomet. Odvážnější útoky provedli povstalci na most přes potok Sitík, kde 19. února sebrali 8 mužů, a 27. února znovu zajali na tomže místě 23 mužů ruské ochrany. Od té doby dojížděly na Sitík české rotý a při bedlivé službě nikdy tam nedošlo k přepadení.

Větší srážku s nepřítelem měla četa jízdní rozvědky v síle 30 jezdců a 2 vojáků s kulomety "Lewis" pod vedením praporčíka Hrázského. Četa vyjela 13. dubna z Kamaly a usadila se v Rybínském (Rybinskoje), 20 verst od trati na jih. 16. dubna byla náhle přepadena přesilou nepřítele a po úporném boji prosekala se z obležené vesnice. Povstalců bylo na 500. V boji ztratila jízdní četa 3 muže; střelec Ročejdil zajat, střelen do hlavy, oloupen o boty a kalhoty a v domněnce, že je mrtev, ponechán na místě. Později, když povstalci odešli, probral se z mrákot a šťastně se sněhem dostal do Kamaly ke své rotě.

V měsíci dubnu hnutí povstalecké značně vzrostlo. Zejména nebezpečnou pro vlaky stala se krajina kolem Tajsetu, východně od Kanska. Proto tam od 19. března svěřena ochrana 1. a 3. kulometné rotě, a když dostavil se do Tajsetu dne 24. března 2. prapor, odeslána 3. kulometná rota dále na posilu 4. rotě do Čeremchova. V Tajsetě kromě našich částí stála naše 1. baterie 1. dělostř. pluku a některé části sibiřské armády.

První projevené nepřátelství na tajsetské frontě proti české posádce datuje se 23. března, kdy přepadena byla jízdní hlídka 1. baterie u vesnice Birjusy. Zabili nám koně a poranili jezdce. Po příchodu 2. praporu (24. března), usneseno mezi veliteli zakročiti proti povstalcům a vyhnati je z vesnice. 26. března z Tajsetu na broněviku (obrněném vlaku) "Tajset" vyjíždí první výprava na Birjusu. Dvě naše děla postavena u trati a podporovala útok asi 50 mužů. Polní stráž nepřítele ustoupila do vesnice, zanechavši na místě 5 povozek s koňmi, ostatní síly nepřítele na lyžích rozjely se do řetězu a střelbou z výhodných míst znemožnily každý krok našich ku předu. Zjistilo se pouze, že vesnice je silně opevněna okopy, postavenými z klád se střílnami a celek zamaskován sněhem. Síly

nepřítele odhadnuty byly na 200 lidí. Nepřítel je odvážný a boj ve vysokém sněhu bez lyží nemožný. Na naší straně 1 raněný, ztráty nepřítele neznámy.

V odvetu za naši výpravu vyšinuli povstalci několik vlaků: 26. března v noci u Jurt, západně od Tajsetu, kde v troskách vagonů zahynuly 3 ženy a 1 občan, 8 těžce raněných cestujících. 27. března mezi Tajsetem a Bajronovkou rovněž došlo ke katastrofě. 31. března hlášena nová železniční nehoda 20 verst východně od Tajsetu. Nepřítel ukazuje hrůzu svých prostředků, ale do otevřeného boje se neodvažuje.

21. března přepadl 8. rotu, chránící most přes řeku Birjusu u Sujetichy, ale byl odražen; ráno našli naši v lese krvavé stopy a několik pušek různých systémů. Následujícího dne, 1. dubna, rovněž za noci opakoval útok na tajšetskou vodárnu, vzdálenou 2 versty od nádraží. Osmičlenná posádka 7. roty zadržela útok do příchodu por. Bárta, jenž přivedl posilu a nepřítele zahnal.

V prvních dnech dubna nestačil 2. prapor a 1. kulometná rota vysílati ochranu na různá místa. Obrněný vlak "Tajšet" a "Orlík" (pancéřový), který přibyl na tajšetský front 7. dubna, byly ve stálé permanenci. Pomocné vlaky každodenně jezdily opravovat trať, odklízet trosky a poskytovat první pomoc raněným. Proto rozkazem velitele 1. divise přechází v pravomoc velitele 1. pluku ještě 1. prapor 2. pluku "Jiřího z Poděbrad", jenž přejímá službu na stanicích Vengerce, Zurtách a Ključi. Další pomoc přichází od 3. divise, jež posílá k dispozici velitele 1. pluku 2 kulometné roty, jimiž obsazeny stanice Týnská, Rješety, a Ingaš. Za to částem prvního pluku připadla ochrana stanic na východ od Tajsetu: Bajronovky, Rozgonu, Ablepichy až k Alzamaji.

Povstání v první třetině dubna silně se rozmohlo a při tom dodáno bylo sem pouze tolik sil, kolik bylo třeba k udržení stanic, a ochrana na odlehlých místech trpěla nájezdy povstalců dále. I v druhé třetině dubna stále se opakují útoky nepřítele na železnou dráhu. Bylo by jednotvárné vypisovat všechny železniční katastrofy, způsobené povstalci, kteří bez rozdílu stříleli po vlacích vojenských i "pasažérských". Jízda po železnici tajšetským rajonem působí tísnivým dojmem. Místo pěkně upravených strážných domků jsou všude zříceniny a spáleniště. V krátké době po celé délce fronty od Týnské až do Alzamaje nezůstalo ani jednoho železničního hlídače.

Místa v lesních pustinách byla už tak zlověstná, že docházelo k neštěstí i tam, kde toho nikdo neočekával.

Boje v sněhu unavily obě strany a konec dubna na tajšetské frontě je klidný. Sníh není už tak vhodný pro lyže, mnozí z povstalců vracejí se k polním pracím, kromě toho Rusové slaví Velikonoce a tím se vysvětluje poměrný klid na frontě.

Podle hodnověrných zpráv nepřítel využil přestávky na sklonku měsíce dubna k silnému zbrojení. Tajšetský občan Džunin, jenž utekl ze zajetí v Birjuse, vypovídá u štábu 2. praporu 1. pluku: Vyhlášena je mobilisace pěti ročníků od 16-20 let. Z Talové dostali Kontorští (sousedé Birjusských) 8 pudů prachu. Zajaté železniční zřízence, kteří mají strojnické vědomosti, zaměstnávají v dílnách na výrobu patron. Provádějí rekvisice a sebrané obilí odvážení do Novo-

Zajímského, kde je vrchní štáb. Síly povstalců v Birjuse 300, v Kontorském 200 mužů. V Birjuse je organisátorem Bič, v Kontorském Kozlov, v Serafinovském Žižkin. Hlavní překážky povstalcům činí nedostatek zbraní.

Podobné zprávy došly i z jiných míst, (z Kučerova, Kontorky a j.) Bič začátkem května poslal našim hochům po děvčatech ultimativní dopis, který došel 5. května. Píše mezi jiným: "Vydejte zbraně lidu a lid Vám odpustí minulé, neboť jste oklamáni buržoasií. Připravíme Vám všechno pomýšlení a ani vlások na hlavě nebude Vám zkřiven. Jestliže však budete pokračovat v nepřátelství, zkáza Vás nemine. Říkáte, že chráníte železnici, my však ohlašujeme, že my železnici stavěli, my ji i chránili, a Vy klid'ťe se k čertu domů!" Podepsán Tajožný, t. j. pseudonym Biča.

Začátek května ohlásil se na tajšetské frontě řadou událostí. Pozornost zejména upoutal originelní útok na pancéřový "Orlík" dne 5. května bombou, kterou si nepřítel upravil z nevybuchlého dělového náboje, jež položil pod koleje. Explose nastala o něco dříve a vlaku neublížila; poraněn pouze jeden kulometčík na noze.

Výsledkem příprav k jarnímu vystoupení bylo smělé přepadení stanice Tajsetu dne 8. května. Nepřítel v síle asi 1200 mužů za noci dostal se do osady, rozdělil se na čtyři proudy, které na dané znamení o 3. hod. ranní přešly k útoku. Na nádraží se nacházely dvě roty 2. praporu, 1 kulometná rota 1. pluku, 1. baterie a jízdní rozvědka 3. pluku, celkem asi 500 lidí. Jedna skupina povstalců zmocnila se nádražní budovy, zničila tam všechny aparáty, ostatní oblehly nádraží a střílely po vlacích. Hned z počátku měli jsme 3 mrtvé. Brzo však spící posádka se probudila, připravila a zahнала nepřítel. Při tom podařilo se jí odříznouti skupinu operující u nádražní budovy od ostatních a celou ji zničila. Když zbytek povstalců, jenž se uzavřel do nádraží, neustále výstřely nás ohrožoval, vypustil "Orlík" do budovy jeden granát, který ji i nepřítel zničil.

Na naší straně bylo všech 20 raněných; z 1. pluku mimo 3 vojíny 7. roty padl poručík Bárth, od rozvědky 3. pluku 2 vojíni a kap. Duba. Mezi raněnými byl kapitán Pragr, velitel stanice, a kapitán Janoušek, velitel posádky.

Kořist nebyla veliká. Vítězům se dostaly do rukou jen zbraně všech možných systémů a kalibrů: od japonských pušek ráže 6,5 mm až k ručnicím s ústím 20 mm v průměru, jakých užívají domorodci k lovu medvědů. Do všech zbraní byly olověné koule domácí výroby. Z krátkých zbraní ukořistěny nagany, automatické pistole a i revolvery starší soustavy. Bombami vyzbrojena byla hlavně skupina, která měla za účel vzítí nádražní budovu.

Ztráty nepřítel byly 148 mužů i se zajatci, počet raněných nebyl zjištěn.

Během boje menší skupina povstalců od Birjusy podnikla útok na vodárnu, ale posádka 5. roty (12 mužů) útok odrazila. Po boji se zjistilo, že po obou stranách Tajseta byla rozebrána trať a zničeny železniční můstky, aby nikdo nemohl přispěti na pomoc obleženým.

10. května přicházejí do tajšetského rajonu nové síly na vystřídání: úderný prapor a kul. prapor 3. pluku; části 1. pluku připravují se na odjezd do Irkutska.

Druhý prapor ještě za odjezdu účastní se ochranných služeb v lesích u Bajronovky, kde během 12. a 13. května uvázlo 5 vlaků; 19. května přijíždí do Bajronovky štáb 1. pluku z Kanska a dva dny na to odjíždí do Irkutska štáb i druhý prapor našeho pluku.

Poněkud déle na tajšetské frontě zdržel se 3. prapor a 1. kul. rota našeho pluku; 3. prapor v měsíci březnu vykonával ochranné služby v okolí Kljukvenné, Rješete, Ingaše, Týnské a Zaozerné. Do Bajronovky přijel 20. května a vystřídal prapor druhý tak, že 9. a 10. rota zůstaly v Bajronovce, 11. a 12. rota převzaly ochranu Rozgonu a Ablepichy.

Ze dne 24. května datuje se zákeřné přepadení hlídky 12. roty nedaleko stanice Rozgonu, při němž zastřelen byl poručík Slepíčka. Povstalci po činu rychle se vzdělili a přispěchavší posily už jich nezastihly. Aby byl učiněn konec řádění povstalců, nařizuje podpluk. Žák, velitel Kanské-Tulunské skupiny, velkou likvidační výpravu a té zúčastnil se 3. prapor a jemu přidělená 1. kul. rota jako pravá (východní) kolona, směřující na Starý Akulšet. Střední postupovala na Birjusu, levá (západní) na Kontorskoje.

Výprava vystoupila z vozů v noci z 25. na 26. května, čítajíc 341 bodáků se dvěma kulomety a 33 samostřelů "Lewis"; tyto poslední zbraně byly zejména příhodné pro lesní boje. Cesta v neznámých pralesích byla obtížná; bylo třeba použití spolehlivých průvodců. Po šestiverstovém pochodu naše výzvědná hlídka zahnal slabší stráž nepřítele a za další hodinu cesty narazila na tuhý odpor obhájců vesnice. Roty naše rozvinuly se v řetěz a bystrým náletem zmocnily se vesnice. Poražený nepřítel unikl po mostě a loďkách na druhý břeh řeky Birjusy. Na naší straně raněn 1 voják, ztráty nepřítele byly větší; napočítáno na 30 mrtvých.

Výsledek střední a západní kolony byl také dobrý: dobyto Birjusy i Kontorského; zničením těchto loupežnických hnízd zabezpečena byla železná dráha na tajšetském úseku na celé léto.

Druhého dne po výpravě (27. května) 3. prapor odjíždí na východ a 31. května dorazil k ostatním částem 1. pluku v Irkutsk. - 1. kulometná rota na cestě připojila se ke kulometnému praporu, který zůstal na trati nejdéle ze všech částí našeho pluku, ochraňuje uhelné doly čeremchovské až do 14. července 1919.